

Sverre Frantzen
André Krogstad

Arbeid som meningsfull aktivitet for personer med rusproblem

Bacheloroppgave i Ergoterapi
Veileder: Janne Marita Alvestad Liaaen
Juni 2022

Sverre Frantzen
André Krogstad

Arbeid som meningsfull aktivitet for personer med rusproblem

Bacheloroppgave i Ergoterapi
Veileder: Janne Marita Alvestad Liaaen
Juni 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for nevromedisin og bevegelsesvitenskap

Institutt for nevromedisin og bevegelsesvitenskap
Bachelor i Ergoterapi

Bacheloroppgave i ergoterapi

Kandidatnr: 10041 og 10006

Kull: PET19

Veileder: Janne Marita Alvestad Liaen

Antall ord: 8667

Antall sider: 30

Innleveringsfrist: 03.06.22

Sammendrag

Tittel: Arbeid som meningsfull aktivitet for personer med rusproblem

Hensikt: Hensikten med denne bacheloroppgaven er å belyse viktigheten av det å være i arbeid for rusmisbrukere. Det er viktig å kjenne at man er med og deltar i samfunnet og bruker sine ressurser, når man er i meningsfull aktivitet.

Metode: Scoping review ble benyttet for å få en oversikt over temaet arbeid og rus. Databasene som ble brukt var Oria og Idunn. Det ble valgt ut fem artikler som skulle belyse problemstillingen samt en ergoterapeutisk teori.

Resultat: Det ble funnet flere funn som påvirker hvordan et arbeidstilbud påvirker aktivitet og deltakelse for personer med rusproblematikk. Det som er med å påvirke er meningsfullhet, mestring, sosialt fellesskap, lønn og yrkesveiledning.

Konklusjon: Vi ser gjennom oppgaven at meningsfullhet, mestring, sosialt fellesskap, lønn og yrkesveiledning påvirker hvordan et arbeidstilbud påvirker aktivitet og deltakelse for personer med rusproblematikk. Arbeidstilbud bidrar til at personer med rusproblem har meningsfulle aktiviteter å gå til.

Nøkkelord: Rus, psykiatri, meningsfull aktivitet, arbeid, recovery og occupational justice

Abstract:

Titel: Work as a meaningful activity for people with substance abuse problems

Purpose: The purpose of this bachelor thesis is to highlight the importance of being in a job for people who misuse illegal drugs. It is important to know you are participating in society and using your resources where you are in meaningful activity.

Method: Scoping review was used to get an overview of the topic of work and intoxication. The databases we used were Oria and Idunn. Five articles were selected to highlight our issue. We also included an occupational therapy theory.

Result: Several findings were found that affect how and job offers affect activity and participation for people with substance abuse problems. What influences is meaningfulness, mastery, social community, salary and vocational guidance.

Conclusion: Through the bachelor's we see that meaningfulness, mastery, social community, salary and vocational guidance affects how a job offer affects activity and participation for people with substance abuse problems. Job offer contributes to people with substance abuse problems having meaningful activities to go to.

Keywords: Drugs, psychiatry, meaningful activity, work, recovery and occupational justice

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
1.1 FORMÅL OG TEMA	1
1.2 BAKGRUNN	1
1.3 RUSREFORMEN	2
1.4 PERSONLIG FAGLIG INTERESSE	3
1.5 BEGREPSFORKLARINGER	3
1.5.1 ROP	3
1.5.2 Arbeid	4
1.5.3 Rusmisbruk	4
1.6 PROBLEMSTILLING	4
2. TEORETISK PERSPEKTIV	5
2.1 OCCUPATIONAL JUSTICE	5
2.2 OCCUPATIONAL INJUSTICE	6
2.3 RECOVERY	6
3. METODE	7
3.1 TABELL FOR LITTERATURSØK	8
3.2 FREMGANGSMÅTE FOR LITTERATURSØK	9
3.3 VALIDITET OG RELIABILITET	10
4. RESULTAT	10
4.1 RESULTATTABELL	11
5. ANALYSE	13
5.1 MENINGSFULLHET	13
5.2 MESTRING	14
5.3 SOSIALT FELLESSKAP	15
5.4 LØNN	15
5.5 YRKESVEILEDNING	16
6. DISKUSJON	18
6.1 MENINGSFULLE AKTIVITETER	18
6.2 TILRETTELEGGING FØRER TIL MESTRING I ARBEID	19
6.3 SOSIALT FELLESSKAP PÅ ARBEIDSPLASSEN	19
6.4 LØNN BIDRAR TIL AT ARBEID BLIR EN MENINGSFULL AKTIVITET	20
6.5 YRKESVEILEDNING GIR MOTIVASJON	21
6.6 ETIKK	22
7. KONKLUSJON	23
8. LITTERATURLISTE	25

1. Innledning

1.1 Formål og tema

Denne bacheloroppgaven er en litteraturstudie hvor scoping review blir benyttet som metode. Vi har valgt å fordype oss i temaet arbeid og rus. Vi ønsker å utforske dette fordi det er mange med rusproblemer som ikke får muligheten til å arbeide, eller ha noe meningsfullt å gå til. Vi vil dermed fordype oss i en selvvalgt problemstilling for å belyse temaet arbeid og rus. Ergoterapeuter har fokus på å muliggjøre for aktivitet som er viktig for den enkelte, og gjøre hverdagslivet mulig (Dall & Svendsen, 2020). Temaet er aktuelt siden det er mange nåværende og tidligere rusmisbrukere som har problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet (Henriksen & Moen, 2021). Det vil dermed bli belyst at rusmisbrukere kan delta i arbeidslivet på tross av sine utfordringer.

1.2 Bakgrunn

Dette temaet er samfunnsaktuelt fordi personer med rusproblem har behov for noe meningsfullt å gå til (Wiig, 2014). I følge Nasjonal kompetansetjeneste for samtidig rusmisbruk og psykisk lidelse (u.å) faller personer med ROP-lidelser lett ut av det ordinære arbeidslivet. Videre sier de at det er få som er i en eller annen form for arbeid eller meningsfulle aktiviteter. Det sies også at arbeid kan føre til at en person føler seg til nytte og dette kan bidra til mestring. Personer med rusproblem kan også oppleve og få et sosialt nettverk (Nasjonal kompetansetjeneste for samtidig rusmisbruk og psykisk lidelse, u.å.). Ifølge Ryan & Boland (2021) er ergoterapeuter godt utrustet til å jobbe med personer med rusproblemer. Dette på grunn av deres helhetlige fokus og ferdigheter i yrkeskompetanse (Ryan & Boland, 2021). Personer med rusproblem blir stigmatisert og arbeidsplassene er for strenge og for dårlig tilrettelagt for at rusmisbrukere skal komme ut i ordinært arbeid (Kvernes, 2016). Rusproblematikk er et tabu i norsk arbeidsliv (NAV, 2018). Illegale rusmidler vil belaste det Norske samfunn for 25 milliarder kroner hvert år i tap av leveår og livskvalitet (Oslo Economics, 2020).

Ergoterapeuter bidrar til at mennesker med rusproblemer får en bedre hverdag gjennom sin kompetanse om aktivitet og deltakelse (Dall & Svendsen, 2020). Det å ha et arbeid og

meningsfulle aktiviteter å gå til er viktige faktorer for bedring, livskvalitet og det å ha et verdig liv (Nasjonal kompetansetjeneste for samtidig rusmisbruk og psykisk lidelse, u.å.). Wiig (2014) mener at det finnes tre sentrale faktorer som bidrar til bedring. Videre sier han at en av dem handler om å ha en meningsfull hverdag å gå til. Han sier at det å ha et arbeid, meningsfulle aktiviteter, hobbyer og interesser gir tilhørighet og bidrar til en bedre struktur i hverdagen. Videre sier han at den andre faktoren som er viktig for bedring er å fokusere på egne styrker. Wiig (2014) sier at ved å fokusere på egne styrker og ha tro på at endring er mulig, kan det oppleves som lettere å planlegge fremtiden. Videre sier han at den tredje faktoren bidrar til å forebygge ensomhet og at vedkommende føler seg som en del av samfunnet. Tillitsfulle relasjoner er viktig for personer med rusproblematikk og dette kan bidra til bedring (Wiig, 2014). Ergoterapeutene (u.å) sier at ergoterapeuter kartlegger og tilrettelegger for at personer skal kjenne på mestring. Dette gjøres ved å bruke sin kompetanse ved å se på samspillet mellom person, aktivitet og omgivelser (ergoterapeutene, u.å).

1.3 Rusreformen

Ifølge NOU (2019) ble rusreformutvalget oppnevnt ved den kongelige resolusjonen 23 mars 2018. Den sier at det er et utvalg som er ment for å forbedre gjennomføringen av regjeringens rusreform. Videre sier den at regjeringen vil ha en rusreform som skal sikre tilbudet til personer med rusproblemer og avhengighet. Dette ettersom rusproblematikk er en stor helseutfordring (NOU, 2019:26 s. 17). Straffeforfølgning ved bruk eller besittelse av illegale rusmidler til eget forbruk har bidratt til stigmatisering, marginalisering, og sosial utstøting som kan ha stått i veien for å møte den enkelte bruker med hensiktsmessige og tilpassede tilbud (NOU,2019:26. s.18). NOU (2019) sier at ansvaret for straffeforfølgelse ved bruk eller besittelse av illegale rusmidler til eget bruk ligger hos justissektoren. Videre sier den at behandling og oppfølging av personer med rusutfordringer er delt, men også et felles ansvar for spesialisthelsetjenesten, kommunehelsetjenesten og omsorgstjenesten. Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) har også viktige oppgaver knyttet til forebygging og bidra med hjelp slik at personer med rusproblem kan komme seg ut av rusen og leve verdifulle liv (NOU,2019:26. s.18). Ifølge NOU (2019) ble rusreformen lagt frem i 2019 med tittelen fra *straff til hjelp*. Målet er å yte hjelp og forståelse fremfor straff som metode for rusforebygging

(NOU, 2019:26, s. 17). Rusreformen har ikke fått gjennomslag i Stortinget (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2021).

1.4 Personlig faglig interesse

Dette temaet synes vi er spennende ettersom det handler om en gruppe mennesker som har en eller annen form for rusproblem. Helse Stavanger (2017) sier at ergoterapeuter jobber med den enkeltes motivasjon og muligheter for å leve det livet personen selv ønsker. Dette kan være mennesker som har både rus og psykiske problemer (Helse Stavanger, 2017). Dette synes vi er spennende siden ergoterapeuten kan hjelpe mennesker til å finne meningsfulle aktiviteter. Arbeid kan være en slik aktivitet. Vi mener ergoterapeuter kan hjelpe med å tilrettelegge slik at personer med rusproblem kan være aktiv i egen hverdag. Meningsfulle aktiviteter kan være en vei ut av rusen. Samfunnet har lave forventninger til personer med rusproblemer og samfunnet legger opp til at de ikke skal kunne arbeide. Dette er noe som bør endres på. Rusmisbrukere har også ressurser og muligheter til å delta i samfunnet, men det kreves litt mer tilrettelegging. Dall & Svendsen (2020) sier at ergoterapeuter har en kjernekompetanse om å se personen som en helhet og ikke diagnosen. De sier at ergoterapeuter ser på hvilke ressurser, ønsker og mål hver enkelt har. Dette for å tilrettelegge og muliggjøre for deltakelse (Dall & Svendsen, 2020). Dette temaet er spesielt interessant med tanke på at det er personer med rusproblem som har ressurser til å delta i en jobb, men de blir ofte møtt med et arbeidsmarked som ekskluderer.

1.5 Begrepsforklaringer

1.5.1 ROP

Nasjonal faglig retningslinje (2012) sier at *ROP diagnose* er en felles betegnelse på psykiske lidelser og rus. Videre sier de at personer som har alvorlige ruslidelser ofte har utfordringer med psykisk sykdom. Personer med psykisk sykdom kan også få problem med rus, derfor blir det omtalt som en dobbel eller komorbiditet som omhandler flere diagnoser samtidig (Nasjonal faglig retningslinje, 2012). Ni av ti med diagnostisert rusmisbruk eller avhengighet hadde i tillegg psykiske lidelser (Nilsen, 2015). Personer som har utfordringer med rus får ofte psykiske utfordringer og bruker rus for å dempe tankene (Nasjonal faglig retningslinje,

2012). Helsedirektoratet (2014) sier at rusutfordringer og psykiske vansker påvirkes av ulike forhold. Dette må sees i samspill mellom biologiske, genetiske, psykologiske, kulturelle og sosiale fenomener (Helsedirektoratet, 2014). Konsekvensen av et alvorlig rusmisbruk vises i hvordan det påvirker og forstyrrer livssituasjonen og funksjonsnivået i forhold til helse, mestring, trivsel og relasjonen til andre mennesker (Lancaster & Chacksfield, 2014 s. 441).

1.5.2 Arbeid

Ifølge Finanssenteret (2022) er arbeid aktiviteter som utføres for at en person skal oppnå et mål, og være i stand til å løse problemer eller produsere varer eller tjenester for andre mennesker. I ordinært arbeid gis det lønn som belønning for innsatsen arbeidstakeren har gjort (Finanssenteret, 2022). Frivillig arbeid er arbeid hvor man ikke er i et ordinært tilsetningsforhold og ikke mottar ordinær lønn (Arbeidstilsynet, u.å.).

1.5.3 Rusmisbruk

Ifølge Skogen et al., (2014) er rusmisbruk at personen har et sterkt ønske om å innta et rusmiddel og har vansker med å kontrollere bruken. Videre sier de at personen fortsetter bruken til tross for skadelige konsekvenser, og prioriterer rusmiddelinntak foran andre aktiviteter. Skadelig bruk av rusmidler kan føre til fysiske eller psykiske helseskader (Skogen et al., 2014).

1.6 Problemstilling

Problemstillingen vi har valgt er: *hvilke faktorer knyttet til aktiviteten arbeid er med på å gjøre deltakelse i arbeidslivet meningsfylt for personer med rusproblem.* Denne problemstillingen vil hjelpe oss å gå dypere inn i hvilken betydning arbeid har å si for mennesker som har utfordringer med rus. Det kan tenkes at arbeid kan være en vei ut av rusen, da personen får noe meningsfullt å gå til.

2. Teoretisk perspektiv

Teoriene vi har valgt å belyse oppgaven med er *occupational justice* (Stadnyk et al., 2014), *occupational injustice* (Morville & Larsen, 2017) og *recovery* (Arbeids- og velferdsdir. og Helsedir, 2022).

2.1 Occupational justice

Ifølge Stadnyk et al., (2014) bygger occupational justice på fire prinsipper. De sier at det første prinsippet handler om *empowerment gjennom aktivitet*. Videre sier de at dette prinsippet handler om at alle mennesker skal ha lik mulighet til å delta i aktivitet uavhengig sosial status, økonomi etc. Teorien belyser at det er personen som deltar i aktivitet som er ansvarlig for at vedkommende blir styrket eller myndiggjort. Videre sier de at personen selv er ansvarlig for at vedkommende får mulighet til å delta i ønskede og meningsfulle aktiviteter. Ifølge Stadnyk et al., (2014) handler det neste prinsippet om *inkluderende klassifisering av aktivitet*. Teorien sier at dette prinsippet handler om at man ikke må rangere aktiviteter hierarkisk, siden alle aktiviteter har like stor betydning. Videre sies det at det viktigste er at aktiviteten er meningsfull for personen som skal utføre den. De sier at alle har en rettighet til å delta i meningsfulle aktiviteter, og det er personen selv som bestemmer om en aktivitet oppleves som meningsfull. Stadnyk et al., (2014) sier at det å få være deltakende i en jobb eller yrke kan være viktig for mange, men det er også en rettighet. De sier videre at alle har rett til å bidra i samfunnet og det kan gjøres gjennom en jobb. Ifølge Stadnyk et al., (2014) handler det tredje prinsippet om *å ta vare på aktivitetspotensial*. De sier at dette prinsippet bygger særlig på å engasjere mennesker i å delta i aktiviteter, på tross av deres utgangspunkt. Teorien sier at for å ta vare på menneskers *aktivitetspotensial* er det viktig at personen får holde på med aktiviteter de finner som meningsfulle. Videre sies det at det vil være viktig å gradere og tilrettelegge aktiviteten slik at personen kan ta vare på sitt *aktivitetspotensial*. Ifølge Stadnyk et al., (2014) handler det siste prinsippet om *mangfold, inkludering og fordel av deltakelse*. Dette handler om at alle skal ha like rettigheter til å delta i de aktivitetene som de finner som meningsfulle uavhengig av bakgrunn, sosial status, religion, kjønn etc. (Stadnyk et al., 2014).

2.2 Occupational injustice

Motsetning til occupational justice (Stadnyk et al, 2014), er occupational injustice (Morville & Larsen, 2017). Ifølge Morville & Larsen (2017) handler dette om urettferdigheten og hvor mennesker opplever ubalanse i aktivitet. Videre sier de at det blir sett på som begrenset mulighet for aktivitet og at det ikke er samsvar mellom krav og ressurser. Denne teorien inneholder fem prinsipper. Ifølge Morville & Larsen (2017) er første prinsipp *aktivitetsubalanse* som er manglende eller begrensninger i omgivelser og i aktivitet. De sier at andre prinsippet er *aktivitetforstyrrelse*. Videre sier de at dette prinsippet handler om forstyrrelser i sin egen aktivitet som skyldes naturlige årsaker eller noe som skaper en uorden i hverdagen. De sier at personer som ikke har muligheten til å forfølge sine egne mål eller miste sine roller i de aktivitetene som de driver med. Morville & Larsen, (2017) sier at det tredje prinsippet er *aktivitetsdeprivation* som gir et uttrykk for et savn når man blir fratatt eller mister sine nødvendige, ønskede og sine meningsfulle aktiviteter. Videre sier de at opplevelsen av *deprivation* oppstår når mennesker ikke har eller får muligheten for selv å velge de aktivitetene som man ønsker eller har behov for. De sier at den forsterkes når man blir ekskludert i å gjøre betydningsfulle aktiviteter og det å få delta i samfunnet. Ifølge Morville & Larsen (2017) handler prinsipp fire om *aktivitetsdysfunksjon*. De sier at dette er evnen til å kunne utføre aktiviteter er grunnleggende for aktivitetsdeltakelse. Videre sier de at dette handler om mennesker som ikke kan gjøre meningsfulle aktiviteter. De sier dette er på grunn av sykdom eller skade, eller som i følge langvarig *aktivitetsdeprivation*. Videre sier de at dette kan gjøre det utfordrende å gjøre valgt aktivitet. Morville & Larsen (2017) sier prinsipp fem er *aktivitetmarginalisering*. De sier at dette er et uttrykk for spesielt sårbare og utsatte mennesker som utstøtes av samfunnet. Videre sier de at menneskene pålegges aktiviteter som er uten verdi eller som ikke føles meningsfullt for hvert enkelt menneske. De har ikke mulighet for å velge eller å ha kontroll over aktiviteten (Morville & Larsen, 2017).

2.3 Recovery

Arbeids- og velferdsdir. og Helsedir (2022) sier at recovery handler om at mennesker kan leve meningsfulle liv på tross av utfordringer med psykisk helse og rus. Selvbestemmelse og selvstyring er to element som står sentralt i recoveryprosessen (Arbeids- og velferdsdir. og Helsedir, 2022). Nasjonal kompetansetjeneste for samtidig rusmisbruk og psykisk lidelse

(2016) sier at recovery er et systematisk arbeid med brukermedvirkning. Det handler om å ta utgangspunkt i hva som er viktig i livet til personen og hva personen ønsker (Nasjonal kompetansetjeneste for samtidig rusmisbruk og psykisk lidelse, 2016). Jørgensen (2021) sier at recovery vektlegger å leve med utfordringene enn å bli kvitt dem. Videre sier han at det handler om å leve et godt liv på tross av utfordringene. Han sier også at recovery handler om en dyp personlig, unik prosess som innebærer endring av personens holdninger, verdier, følelser, mål, ferdigheter og roller. Han sier også at det handler om å leve et liv som gir håp, trivsel og mulighet til å bidra, på tross av utfordringene de har med rus og psykiatri. Recovery kan bety ny mening og nye mål for livet og muligheter som bidrar til å vokse og utvikle seg som menneske (Jørgensen, 2021).

3. Metode

Oppgaven følger metoden scoping review som beskrevet av McKinstry et al., (2014). Gjennom denne metoden innhentes og oppsummeres tilgjengelig informasjon og kunnskap om relevante emner for å besvare en problemstilling. Metoden blir brukt for å identifisere tidligere funn fra forskning og eventuelle kunnskapshull (McKinstry et al., 2014). Gjennom oppgavens metode- og resultatdel vil vi forklare de ulike stegene av scoping review og vise hvordan vi har anvendt metoden.

McKinstry et al., (2014) beskriver fem steg for å gjennomføre en scoping review. Første steget i scoping review er å danne en problemstilling. Her kan vi bruke ulike søkeord for å finne ut mer om temaet man skal skrive om. Problemstillingen for denne oppgaven er: *hvilke faktorer knyttet til aktiviteten arbeid er med på å gjøre deltakelse i arbeidslivet meningsfylt for personer med rusproblem*. Denne problemstillingen er samfunnsaktuell med tanke på å få flere mennesker med ulike utfordringer ut i arbeid. Regjeringen har et overordnet mål om å få flere i arbeid og sørge for at færrest mulig mottar trygd fra NAV (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2021). Personer med rusproblemer er en gruppe som det ikke snakkes mye om, men de har behov for noe meningsfullt å gå til. Dette kan for eksempel være arbeid. Ut ifra valgt problemstilling tok vi i bruk søkeordene: *work, drugs, drug abuse, occupation, job, arbeid, rus, aktivitet og recovery*.

Det andre steget i scoping review ifølge McKinstry et.al (2014) handler om å utføre litteratursøk i ulike databaser. Dette gjøres ved bruk av ulike søkeord, både på engelsk og på norsk. Ved bruk av engelske søkeord vil det komme opp flere treff i forhold til valgt problemstilling, ettersom flere forskere skriver på engelsk. Vi søkte i flere ulike databaser, men endte opp med å bruke Oria og Idunn. Vi valgte å bruke disse databasene for å få frem bredden av det vi var interessert i å vite mer om. Vi valgte å ta i bruk databasen Oria. Dette valgte vi ettersom det er en tverrfaglig database, og vi skriver om et tema som mange ulike profesjoner jobber med. Vi vil se på forskningen og vil bruke et ergoterapeutisk syn. Vi valgte å bruke Oria ettersom den får frem alle fagområder. Teamet vi har valgt er bredt, dermed mener vi det er lurt å få frem bredden av felten ved å bruke Oria. Vi valgte også å bruke databasen Idunn. Idunn er en database som inneholder artikler i nordiske fagtidsskrifter. Nordisk forskning er relevant for å få frem andre typer tema, her er det mer fokus på meningsfullhet, mestring og sosialt fellesskap. Lønn er ikke i fokus ettersom det er gode trykdeordninger i Norden. Vi brukte ulike kombinasjoner av søkeordene. En oversikt over søkeresultatene finnes i tabell for litteratursøk.

3.1 Tabell for litteratursøk

Dato for søk	Database	Søkeord	Treff	Inkluderte	Fagfelleverdert
29/03	Idunn	arbeid rus recovery	7	2	JA
01/04	Oria	drugs work occupation	22	1	JA
01/04	Oria	drugs work job	146	1	JA
07/04	Oria	drug abuse work	27	1	JA

3.2 Fremgangsmåte for litteratursøk

Vi begrenset søkene i Oria til at det skulle komme opp litteratur fra de siste 5 årene. Dette fordi vi ønsket den nyeste og mest oppdaterte forskningen. Vi begrenset også til at vi bare skulle få opp artikler. Det ble begrenset til at språket skulle være på engelsk fordi de fleste forfattere skriver på engelsk, men også for å få forskning utenfor Norden. Da spesielt siden det er forskjell på forskningen på arbeid og rus i Norden og utenfor. Vi søkte i Oria på ord som *drugs*, *work* og *occupation*. Vi begrenset søkene til at *drugs* og *work* skulle være i tittelen. Dette ble gjort ettersom vi var ute etter artikler som handlet om dette.. Vi søkte videre på ord som *drug abuse* og *work*. Her begrenset vi til at tittelen skulle inneholde begge søkeordene. Dette ettersom vi var ute etter artikler som handlet om dette. Vi søkte også på ord som *drugs*, *work* og *job*. Vi begrenset til at tittelen skulle inneholde *drugs* og *work*. Dette for å få fram artikler som handler om disse ordene.

I databasen Idunn brukte vi søkeordene: *arbeid*, *rus*, *aktivitet* og *recovery*. Vi valgte å begrense søket til at det bare skulle komme opp forskningsartikler. Videre begrenset vi til at forskningen skulle være fra de siste 10 årene. Dette ettersom vi ønsket den nyeste og mest oppdaterte forskningen. Vi fant 2 artikler som var relevant med tanke på problemstillingen.

Det tredje steget i scoping review ifølge McKinstry et al., (2014) handler om å lese gjennom artiklene man har funnet. Dette for å se om artiklene inneholder noe relevant informasjon som kan bli med å svare på problemstillingen vi har utarbeidet (McKinstry, C. et al., 2014 s. 60). Basert på søkene vi hadde gjort valgte vi ut 7 artikler fra hvert søk og leste gjennom sammendraget. Vi gjorde dette for å finne ut hvilke artikler som var relevant for vår problemstilling. Etter vi hadde funnet ut hvilke artikler vi skulle bruke i oppgaven, fordypet og utforsket vi disse. Vi brukte tid på å finne ut hva som var funnene i de ulike artiklene. Det var viktig å hente ut informasjon som kunne svare på vår problemstilling. Vi fant ut at artiklene inneholdt relevant informasjon som vi kunne bruke videre i oppgaven. Dette ville gi oss svar på det vi ønsket å finne ut mer om, særlig når det gjelder vår problemstilling.

3.3 Validitet og reliabilitet

Validitet handler om studien dekker hele spekteret av det problemstillingen vår skal svare på (Lie, 2010, s.125). Vi vil si at artiklene vi har valgt ut er valide på bakgrunn av at de tar for seg tema knyttet til arbeid og rus. Det handler om elementer for at rusmisbrukere skal beholde eller komme seg i arbeid. Artiklene dreier seg om elementer som skal til eller kan føre til at rusmisbrukere beholder eller kommer i arbeid, og deres opplevelse av det. Dermed vil vi si at artiklene vi har valgt er valide. Reliabilitet handler om hvor pålitelig eller troverdig noe er (Friborg, 2010, s. 21). For å se om en artikkel er troverdig og til å stole på ser man om den er fagfelleurdert. Ifølge Utdanningsforskning (2016) handler fagfellevurdering om akademisk bedømming av en artikkel. Videre sier de at en artikkel som er fagfelleurdert er vurdert og godkjent av to eller tre upartiske, anonyme eksperter på fagfeltet. Det at de blir godkjent og bedømt av anonyme sikrer at bedømmingen er uavhengig og upartisk (Utdanningsforskning, 2016). Ut fra de artiklene vi har valgt mener vi at de er troverdige ettersom de er fagfellevurderte.

4. Resultat

Ifølge Mckinstry et al., (2014) handler steg fire og fem i scoping review om å samle, kartlegge, oppsummere og rapportere resultatene. Videre sier de at dette innebærer å identifisere nøkkelementene med informasjon fra forskningsartiklene. Dette kan inkludere gjennomgang av kvalitative data opp mot nøkkelbegrep, problemstilling eller temaer knyttet mot forskningsspørsmål (Mckinstry et al., 2014, s. 60). Vi måtte finne ut hvilke funn fra artiklene vi skulle bruke videre i oppgaven. Ved å trekke ut funn, trakk vi ut noen tema som vi skulle bruke videre i analysedelen av oppgaven. Vi gikk dypere inn i artiklene for å finne ut hvilke funn vi skulle bruke videre som var relevante for vår problemstilling. Her trakk vi ut tema som *lønn*, *yrkesveiledning*, *meningsfullhet*, *mestring* og *sosialt fellesskap*. Dette vil vises i en tabell for resultat.

4.1 Resultattabell

Tittel	Publiserings år	Forfatter(e)	Utgiver og tidsskrift	Metode	Hensikt	Funn
'Peer' work as precarious: A qualitative study of work conditions and experiences of people who use drugs engaged in harm reduction work	2019	Greer, A., Bungay, V., Pauly, B., & Buxton, J.	Netherlands : Elsevier B.V The International journal of drug policy, 2020-11, Vol.85, p.102922-102922	Kvalitative intervjuer	Hensikten med studien var å undersøke de kvalitative beretningene til personer som bruker rusmidler og som er engasjert i Peer's arbeid. 15 deltakere	Lønn Frykt for å miste jobb Bekymring knyttet til å tjene penger Lønnsforskjeller
Employment outcomes of substance use disorder patients enrolled in a therapeutic workplace intervention for drug abstinence and employment.	2021	Holtyn, A. F., Toegel, F., Arellano, M., Subramaniam, S., & Silverman, K.	United States: Elsevier Inc Journal of substance abuse treatment, 2021-01, Vol.120, p.108160-108160	Kvalitativ	Studien peker på at fattigdom er vanlig blant personer med en ruslidelse. Utfordringer fattigdom kan gi er arbeidsledighet, mangel på utdanning, jobbferdigheter og narkotikaforbruk 44 deltakere	Lavtlønnsjobber Avholdenhetsbetingende lønnstillegg Fattigdom

<p>Å delta med det du kan»: Betydningen av meningsfulle aktiviteter i recoveryprosesser</p>	<p>2013</p>	<p>Ottar Ness Marit Borg Bengt Karlsson Lars Almåsbakk Petter Solberg Ingvild Hestad Torkelsen</p>	<p>Universitetsforlaget Tidsskrift for psykisk helsearbeid vol 10 nr 3</p>	<p>Kvalitativ intervju</p>	<p>Dette er et flerstegs gruppeintervju som gjennom en kvalitativ datainnsamlingsmetode gjennom diskusjon og refleksjon setter fokus på de erfaringer som deltakerne i fokusgruppene har til felles og deltakere ble intervjuet 12 deltakere</p>	<p>Meningsfullhet Mestring Sosialt fellesskap</p>
<p>Arbeid som recovery-strategi</p>	<p>2019</p>	<p>Gunnar Vold Hansen, Ragnhild Fugletveit, Petter Arvesen</p>	<p>Universitetsforlaget Tidsskrift for psykisk helsearbeid vol 16 nr 2</p>	<p>Kvalitative intervjuer</p>	<p>Studien har kvalitative intervjuer og deltakende observasjoner av deltakere, frivillige og ledere i arbeidssituasjonene på Pedalen sykkelverksted. 12 kvalitative intervjuer</p>	<p>Meningsfullhet Sosialt fellesskap Mestring</p>

Vocational evaluation and vocational guidance for young people with a history of drug abuse	2019	Siu, A. M. H., Fung, M. S. M., Cheung, P. P., Shea, C. K., & Lau, B. W. M.	Netherlands : IOS Press BV Work (Reading, Mass.), 2019, Vol.62 (2), p.327-336	Kvalitative intervju	Studien peker på at mennesker som har hatt en ruslidelse møter på utfordringer med å komme tilbake til arbeidsmarkedet. Studien skal gi deltakerne yrkesfaglig vurdering, veiledning og støtte 17 deltakere	Yrkesveiledning Oppmuntring Veiledning
---	------	--	--	----------------------	--	--

5. Analyse

5.1 Meningsfullhet

Ness et al., (2013) beskriver et lavterskel aktivitetstilbud som er med på å skape et nettverk, engasjement, livskvalitet og mestring i et rusfritt miljø. Her belyses viktigheten av å delta i meningsfulle aktiviteter i en rusfri arena. Ness et al., (2013) sine funn belyser at dersom det er en rusfri arena, vil ikke rusen være et tema. Et eksempel hentet fra Ness et al., (2013, s. 224) var: "... hjulpet meg med å holde meg rusfri til å gjøre noe sammen med guttungen min". Ness et al., (2013) sier at ved å ha rusfrie arenaer vil det bli lettere å holde seg rusfri og drive med aktiviteter som er meningsfulle. De beskriver at flere av deltakerne har deltatt på andre rusfrie arenaer. Forskningen viste at rusfrie arenaer var et rom for å utvikle seg. Ness et al., (2013) sier at det handler om selvutvikling, og ikke bare et sted til oppbevaring.

Aktivitetstilbudet må ha noe meningsfullt å by på, ikke bare at det er en rusfri arena (Ness et al., 2013, s. 224).

Hansen et al., (2019) skriver at det må være meningsfullt å delta på et arbeidstilbud. Videre skriver de at deltakerne mener at arbeidstilbudet skal være en ordentlig jobb. De sier at det skal ikke være et arbeid som har en uklar hensikt eller mening. Videre sier de at det skal være en plass hvor deltakerne møter klare krav til å levere kvalitet. Ifølge Hansen et al., (2019) skal oppgavene som deltakerne utfører være meningsfulle. Videre sier de at flere av deltakerne understreker ved å ha et slik arbeid blir man integrert i samfunnet. De sier at arbeidet er like viktig selv om det er en tilrettelagt arbeidsplass. Videre sier de at kontakten deltakerne får med kundene uttrykker både takknemlighet og glede for det arbeidet de gjør. De skriver at kontakten deltakerne får med kundene forsterker den positive opplevelsen av arbeidets betydning. Deltakerne opplever arbeidstilbudet som en vanlig butikk (Hansen, 2019, s. 86).

5.2 Mestring

Hansen et al., (2019) tar for seg at hver enkel kan bidra med noe i samfunnet. Videre sier de at deltakerne får oppgaver som de mestrer, men også oppgaver som stiller nye krav til dem. De sier at dette er med og bidrar til utvikling. Det bidrar til å mestre andre utfordringer både på arbeidsplassen, men også i livet (Hansen et al., 2019, s. 85).

Ness et al., (2013) ser på viktigheten med å tilby aktiviteter som kan bidra til positive opplevelser. Ness et al., (2013) ser på hva som tar utgangspunkt i hva hver enkelt ønsker å gjøre. De sier at det skal være aktiviteter som gir deltakerne utfordringer, men også muligheten for å utfordre seg selv i ulike sammenhenger. Ifølge Ness et al., (2013) er det ikke selve aktiviteten som er avgjørende, men det at man gjør aktiviteten sammen med de andre deltakerne. Det fører til mestring, glede, livskvalitet og humor (Ness et al., 2013, s. 223).

Siu et al., (2019) beskriver at deltakerne foretrekker en jobb som gir anerkjennelse og verdsettelse. Videre sies det at det å kunne produsere noe og gjøre kreativt arbeid er noe som fører til arbeidsglede. Ingen av deltakerne var interessert i arbeid som var repeterende, systematiske og lite motiverende (Siu et al., 2019).

5.3 Sosialt fellesskap

Hansen et al., (2019) beskriver viktigheten med et sosialt fellesskap. De sier dette handler om å gjøre aktiviteten sammen og sitte sammen i pausene. Videre sier de at det sosiale fellesskapet gir rom for en uformell kommunikasjon mellom ledere og deltakerne. Hansen et al., (2019) påpeker at arbeidsmiljøet skal være et åpent miljø, slik at man skal akseptere at alle kan ha dårlige dager. Hansen et al., (2019) sier at arbeidstilbudet skal ha et miljø hvor man respekterer hverandre på tross av de andre sine utfordringer. Videre sier de at en viktig del av vårt sosiale liv er arbeidsplassen. De sier at arbeidstilbudet er en viktig arena for deltakerne å danne og bygge opp et sosialt nettverk. Videre sier de at lederne for arbeidstilbudet legger stor vekt på felles sosiale aktiviteter. Hansen et al., (2019) sier dette blir gjort gjennom å arrangere ulike turer og aktiviteter. Aktivitetene er frivillige og er med på å skape et godt sosialt tilbud som bidrar til et sosialt nettverk for deltakerne (Hansen et al., 2019, s. 85).

Ness et al., (2013) beskriver viktigheten med et åpent arbeidsmiljø, hvor man skal ha respekt for hverandre og ikke forhåndsdomme. Videre beskriver de også viktigheten av å være i et arbeidsmiljø. De sier at det er viktig å være i et miljø der man blir møtt med respekt og verdighet. De beskriver at deltakerne kan komme og gå som de vil og delta på de aktivitetene som føles interessante og meningsfulle. Ness et al., (2013) beskriver studien som et aktivitetssenter som tar for seg steg for steg prinsippet. Videre sier de at det er viktig å ha et miljø der man blir anerkjent og respektert. Det er viktig at det er et inkluderende miljø, som bidrar til et godt sosialt miljø mellom deltakerne (Ness et al., 2013).

5.4 Lønn

Lønn var et tema som i hovedsak ble trukket frem i forskning gjennomført utenfor Norden. Ifølge Greer et al., (2020) hadde deltakerne i studien en bekymring rundt det å tjene penger. Studien sier at deltakerne ikke hadde noen garanti for arbeid, men at det var sporadisk og tilfeldig. Videre sies det at dette var noe som bekymret dem. Greer et al., (2020) sier at deltakerne var bekymret rundt uregelmessige arbeidstimer og lønn. De sier at deltakerne hadde et stort behov for å tjene penger, og dermed ble dette en stor bekymring for deltakerne. Videre sier de at ettersom arbeidet var sporadisk og tilfeldig gjorde det vanskelig for

deltakerne å lage langsiktige planer. Greer et al., (2020) sier det ble vanskelig å ha økonomisk stabilitet ettersom det var tilfeldig når deltakerne fikk arbeide og tjene penger. De sier samtidig at det var en deltaker som trakk frem at det var bra at arbeidet var fleksibelt. Det blir sagt at de kunne velge korte vakter og ta det arbeidet de ønsket. Greer et al., (2020) sier at arbeidsordningene som Peer-arbeiderne fikk var uformelt. Videre sier de dette gjorde at det var en lav barriere for å tjene penger. De sier at andre trenger en rutine på når de skal arbeide og være trygg på at de har et meningsfullt arbeid å gå til. Videre sier de at deltakerne gav selv uttrykk for at de ønsket høyere og en mer konsekvent lønn. Studien påpeker at lønnsforskjeller er noe man bør være bevisst på. Greer et al., (2020) påpeker at lønnsforskjeller kan være diskriminerende og nedverdiggende på grunn av deltakernes sosiale posisjon. Den økonomiske usikkerheten til deltakerne kan arbeidsgiver utnytte for at de er avhengig av å tjene penger (Greer et al., 2020).

Ifølge Holtyn et al., (2021) blir fattigdom fremstilt som vanlig blant personer med rusproblem. Studien fremhever at deltakerne beholdt arbeidet resten av studiedeltakelsen, men de arbeidet ikke hver uke etter de hadde fått arbeid. Videre sier de at de fleste deltakere arbeidet deltid og ble ansatt i lavtlønnsjobber. Studien sier at de som fikk arbeid i lavtlønnsjobber kan oppleve å få lønnsøkning over tid. Videre sies det at de øker lønnen til deltakerne gjør at deltakerne blir mer økonomisk selvstendige. Studien nevner at det kan være fornuftig å gi deltakerne som har problem med rus avholdenhetsbetingende lønnstillegg. Holtyn et al., (2021) sier at ved å gi dette lønnstillegget kan det oppmuntre deltakerne til å beholde arbeidet. Videre sier de at det bidrar til å forhindre tilbakefall til rusen ettersom de har noe meningsfullt å gå til. Avholdenhetsbetingende lønnstillegg bidrar til større økonomisk garanti og økonomisk stabilitet, samtidig som det bidrar til å forebygge tilbakefall (Holtyn et al., 2021).

5.5 Yrkesveiledning

Ifølge Siu et al., (2019) vil det være viktig å gi yrkesopplæring og veiledning for personer med rusproblem. De sier at utdanningsbakgrunn kan bli en barriere for denne gruppen ettersom mange har droppet ut av skolen. Videre sier de at det kan være vanskelig for personer med rusproblem å satse på arbeid utover nybegynnerjobber. Siu et al., (2019) skriver at for å få arbeid som ikke er nybegynnerjobber har personer med rusproblem behov for

yrkesfaglig og teknisk opplæring. Videre sier de at deltakerne trenger oppmuntring og veiledning for å engasjere seg i nye lærings- og treningsaktiviteter. De sier at personer med rusproblem trenger dette ettersom mange av dem har følt seg frustrerte og motløse på grunn av opplevelser og erfaringer med akademiske prestasjoner tidligere. Studien sier at personer med rusproblem skal få tilbud om opplæring på arbeidet, er det et behov for å bygge opp et arbeidsgivernetverk. Videre sies det at dette nettverket kan tilby læreplasser og karriereorienterte opplæringsprogram. De sier at dette skal være nært knyttet til potensielle jobber for personer med rusproblem. Siu et al., (2019) sier at yrkesveiledning skal hjelpe deltakerne til å forstå og verdsette deres egne styrker og ressurser. Videre sier de at det kan være viktig for deltakerne å få veiledning for å klare å vedlikeholde og beholde et arbeid som er meningsfull for dem. De sier at dette handler blant annet om å forholde seg til autoritetspersoner som for eksempel en sjef. Studien sier at det dreier seg også om å håndtere utfordringer som kan oppstå på arbeidsplassen. Veiledning og opplæring vil hjelpe deltakerne til å forlenge arbeidstiden og forhåpentligvis beholde arbeidet etter studiedeltakelsen (Siu et al., 2019).

Ifølge studien til Holtyn et al., (2021) kan deltakerne som ikke fikk arbeid eller ble ansatt sporadisk ha nytte av utdannings- og opplæringsfokuserede intervensjoner. Studien sier at intervensjonen vil søke å etablere jobbferdigheter. De sier at dette vil være nyttig for å hjelpe personer med rusproblem med å komme seg ut i et meningsfullt arbeid. Holtyn et al., (2021) sier at det kan være lurt å gi terapeutene og rådgiverne som jobber med personer med rusproblem nødvendige ressurser for å implementere utdannings- og opplæringsfokuserede intervensjoner. Videre sier de at terapeuten kan hjelpe og motivere deltakeren til å beholde arbeidet ved gi dem en lønnsbonus dersom de ikke er ruset i jobbsammenheng. Målet med dette vil være at deltakeren skal beholde arbeidet og forhindre et tilbakefall til rusavhengighet (Holtyn et al., 2021).

Hansen et al., (2019) skriver om et arbeidstilbud hvor lederne er opptatt av å gi yrkesveiledning og rådgiving for å finne ut hva hver enkelt deltaker kan bidra med. De sier at det sentrale på dette arbeidstilbudet er å tilrettelegge slik at hver enkelt deltaker får arbeidsoppgaver som de klarer å mestre. Et eksempel en av lederne fra Hansen et al., sa var:

“Jeg har hatt en liten samtale med hver enkelt og jeg ser også hele tiden kunnskapen deres. Hva de kan og slikt ... Ja, jeg er opptatt av at guttene skal

jobbe selvstendig. Dermed styrkes også selvtilliten til det som de holder på med.” (Hansen et al., 2019, s. 85)

Hansen et al., (2019) sier at mestring handler om å møte nye krav og utvikle seg. Ledelsen bidrar til veiledning og yrkesopplæring for deltakerne ved at det blir tilrettelagt for at de skal mestre arbeidsoppgavene (Hansen et al., 2019, s. 85).

6. Diskusjon

I diskusjonen skal vi ha fokus på å svare på problemstillingen: *hvilke faktorer knyttet til aktiviteten arbeid er med på å gjøre deltakelse i arbeidslivet meningsfylt for personer med rusproblem.* Vi vil gjøre dette gjennom å ta for oss de enkelte punktene fra analysen og diskuter disse opp mot de teoriene vi mener er relevante for å belyse problemstillingen på en best mulig måte.

6.1 Meningsfulle aktiviteter

Å gjennomføre en scoping review har ledet oss frem til forskningsresultater som viser at det er viktig å ha en plass som tilbyr meningsfulle aktiviteter for personer med rusproblem. Occupational justice (Stadnyk et al., 2014) fremhever viktigheten om å ta vare på aktivitetspotensiale. Dette handler om å engasjere mennesker til å delta i aktiviteter, på tross av sitt utgangspunkt. Resultatene viser at det er viktig at personer med rusproblemer ikke opplever aktivitetsmarginalisering. Dette fører til at mennesker gjør aktiviteter som ikke føles meningsfulle (Morville & Larsen, 2017). Det er viktig å gi personer med rusproblem mulighet til å velge aktiviteter som de finner som meningsfulle. Ved å ikke gi personer med rusproblem muligheten til å velge meningsfulle aktiviteter, vil det føre til at hverdagen er meningsløs. Dette mener vi kan være en faktor som kan føre dem tilbake til rusen. Dette kan føre til aktivitetsdeprivation som gir uttrykk for et savn eller ikke får mulighet til å velge aktivitet (Morville & Larsen, 2017). Dette fører til ekskludering i samfunnet. Vi mener det er viktig å tilby personer med rusproblem mulighet til å delta i meningsfulle aktiviteter. Dette er noe som recovery fremhever.

Hansen et al., (2019) beskriver i sin forskning en bedrift hvor det blir tilrettelagt for personer som har rusproblemer. Det blir lagt vekt på arbeidstrening, og det legges stor vekt på å finne ut hva styrkene og ressursene til hvert enkelt menneske (Hansen et al., 2019). Vi mener dette er i tråd med at det er viktig å anerkjenne personers aktivitetspotensiale. Dermed mener vi at personer med rusproblem har ressurser til å bidra i et arbeidstilbud. Dette viser at forskningen er opptatt av recoveryorienterte arbeidstilbud. Occupational justice fremhever å engasjere mennesker til å delta i meningsfulle aktiviteter på tross av deres utfordringer og utgangspunkt (Stadnyk. et al., 2014). I så måte kan man se at for eksempel rusreformen, som ble utarbeidet for å sikre at personer med rusproblem får et godt tilbud og yte hjelp fremfor straff (NOU, 2019:26). Dette gir et bedre utgangspunkt for deltakelse i meningsfulle aktiviteter slik som occupational justice fremhever. Dette gjør ikke nåværende politikk. Vi mener derfor at et slikt arbeidstilbud som Hansen et al., (2019) beskriver er viktig for at personer med rusproblem skal bruke sine ressurser og samtidig ha noe meningsfullt å gå til.

6.2 Tilrettelegging fører til mestring i arbeid

Ifølge Hansen et al., (2019) er det viktig å tilrettelegge slik at deltakerne kan oppleve mestring og får utvikle seg. Vi mener at det er viktig at personer med rusproblem får oppleve mestring for å kjenne at de har ressurser til å bidra i samfunnet. Funnene i denne scoping reviewen viser at gjennom å ha recoveryorienterte arbeidstilbud kan personer med rusproblem få oppleve mestring og meningsfulle aktiviteter i et trygt og godt miljø. Funnene viser at tilrettelegging er nøkkelen for at personer med rusproblem skal kunne oppleve mestring. Vi mener at mestring kan føre til at personer synes aktiviteten er meningsfull. Ved at personer med rusproblem opplever mestring gjennom et arbeidstilbud, mener vi det vil føre til at de får en høyere selvtillit om at de kan bidra i samfunnet med sine ressurser.

6.3 Sosialt fellesskap på arbeidsplassen

Ifølge Hansen et al., (2019) er det viktig at det blir lagt vekt på sosiale aktiviteter. Dette gjør at det sosiale fellesskapet på arbeidstilbudet blir styrket (Hansen et al., 2019). Vi mener det er viktig at personer med rusproblem har et sosialt fellesskap. Dette kan styrke dem og ansvarliggjøre hverandre når det kommer til rusen. Det er viktig for personer med

rusproblemer å ha et sosialt fellesskap selv om de har utfordringer. Dette er noe som recovery vektlegger. Vi mener alle trenger å tilhøre et sosialt fellesskap. Personer med rusproblem får et godt sosialt fellesskap ved å delta på arbeidstilbudet som Hansen et al., (2019) beskriver. Rusreformen (NOU, 2019:26) skal sikre et godt tilbud for personer med rusproblem og dermed er det hensiktsmessig at den sikrer et godt sosialt fellesskap.

Ness et al., (2013) skriver at:

“Arbeid, aktivitet, mening og tilhørighet er viktig for å «komme seg» og leve et liv som samfunnsborger. Gjennom slike virksomheter utvikler vi oss som mennesker, der vi kan bidra med det vi kan ...” (Ness et al., 2013, s. 225).

Vi mener at personer med rusproblemer skal tilhøre et fellesskap. Forskningen viser at et fellesskap er viktig for personer med rusproblematikk for å danne seg et godt sosialt nettverk. Occupational justice fremhever at empowerment gjennom aktivitet er viktig. Alle mennesker skal ha like muligheter til å delta i aktivitet. Vi tenker at sosialt fellesskap er en aktivitet som er viktig for personer med rusproblematikk.

6.4 Lønn bidrar til at arbeid blir en meningsfull aktivitet

Ifølge Greer et al., (2020) kan lønnsforskjeller som deltakerne opplevde være diskriminerende og nedverdiggende på grunn av deres sosiale posisjon og hvordan mennesker ser på dem. Rusmisbrukere kan oppleve å få dårligere lønn på grunn av deres bakgrunn som rusmisbrukere (Greer et al., 2020). Det at de har en ROP-diagnose er ikke det som bør påvirke lønnen deres. De gjør fremdeles en like viktig jobb selv om de har vært rusmisbrukere og har en. Personer med en ROP diagnose har også ressurser til å delta i et arbeid. Vi tenker at det må bli sett mer på det arbeidet som de gjør, enn på deres bakgrunn som rusmisbrukere. Dette er noe occupational justice påpeker. Occupational justice sier at alle skal ha like rettigheter uavhengig sosial status, bakgrunn etc. (Stadnyk et al., 2014). Siden occupational justice sier at alle skal ha like rettigheter så tenker vi at personer med rusproblemer bør få like godt betalt som om noen andre med samme utdanningsbakgrunn hadde utført arbeidet. Vi mener at rusreformen sier at personer med rusproblemer bør få et tilbud om arbeid som kan være en meningsfull aktivitet for dem. Dermed blir de deltakende i aktiviteter som er meningsfulle. De bør ikke få mindre lønn på grunn av deres bakgrunn som rusmisbruker. Ved å gi personer med rusproblem en akseptabel lønn på lik linje med andre,

vil de kanskje ikke bli stigmatisert i like stor grad som de er nå. Vi mener at dette vil vise at de kan ha et arbeid på tross av deres utfordringer.

Ifølge Holtyn et al., (2021) fikk personer med rusproblem bare lavtlønnsjobber. Det at deltakerne bare fikk lavtlønnsjobber kan være et tegn på at personer med rusproblemer er utstøtt og diskriminert i samfunnet. Her kommer occupational injustice (Morville & Larsen, 2017) inn. Occupational injustice handler om urettferdigheten. Her vises urettferdigheten i form av at deltakerne bare fikk lavtlønnsjobber. Vi mener at de fortjener arbeid over lavtlønnsjobber. Ved å gi dem arbeid som er bedre betalt vil personer med rusproblemer vise at de kan bidra i samfunnet. Vi mener at flere av jobbene kan være mer recoveryorienterte. Vi mener derfor at personer med rusproblemer skal få delta i et arbeidstilbud som er meningsfullt for dem og få en god og akseptabel lønn. Prinsippet om rettigheter i occupational justice (Stadnyk et al., 2014) bør bli ivaretatt fordi personer med rusproblemer skal få være deltakende i et arbeidstilbud. Vi mener de har rettighet til en lønn som ikke diskriminerer personer med rusproblemer, men at de får en akseptabel lønn for det arbeidet de gjør. Vi mener at personer med rusproblemer kan ha arbeid over lavtlønnsjobber. Det bør bli tilrettelagt for at personer med rusproblemer kan stå i et meningsfullt arbeid eller et arbeidstilbud. Det kan føre til at rusen får mindre innvirkning på livet deres.

6.5 Yrkesveiledning gir motivasjon

Det er viktig å gi yrkesveiledning, opplæring og oppmuntring til personer med rusproblem (Siu et al., 2019). Ved å gi personer med rusproblem yrkesopplæring og veiledning kan det resultere i at de får mulighet til å arbeide og være deltakende i meningsfulle aktiviteter på tross av deres utfordringer med en ROP-diagnose. Occupational justice påpeker at alle har rettigheter til å være deltakende i meningsfulle aktiviteter (Stadnyk et al., 2014). For personer med rusproblem kan arbeid være en slik aktivitet. Vi mener at yrkesopplæring kan være viktig for at personer med rusproblem kommer ut i arbeid. Dette er noe rusreformen påpeker er viktig for at personer med rusproblem skal komme ut i arbeid. Forskningen viser at dette kan føre til at de glemmer rusen siden de har noe meningsfullt å gå til. Meningsfulle aktiviteter kan være viktig for å hjelpe dem ut av rusen. Ved å gi personer med rusproblem yrkesveiledning og oppmuntring tror vi det kan bidra til at de ser og forstår at de kan bidra i samfunnet på tross av utfordringene sine. Vi mener det er viktig å møte personer med

rusproblem slik at de blir sett og viser dem at det finnes noen som har troa på dem og ikke stempler de for bakgrunnen de har med rus. Det er viktig å se på ressursene og ikke bare begrensningene til personer med rusproblem. Ved å se ressursene viser man at man har troa på dem og ser dem for dem de er.

Ifølge Hansen et al., (2019) sin forskning skal en være opptatt av hva hver enkelt deltaker kan bidra med. Hansen et al., (2019) sier at tilrettelegging er viktig for at hver enkelt deltaker opplever mestring. Dette viser at de er opptatt av å se ressurser og ikke begrensningene. Dette mener vi er viktig for at personer med rusproblem skal fungere i et arbeid. Vi mener at recoveryorienterte arbeidstilbud er viktig for personer med en ROP-diagnose. Ved å ha recoveryorienterte arbeidstilbud vil personer med rusproblem kunne leve meningsfulle liv og delta i meningsfulle aktiviteter på tross av en ROP-diagnose. Recoveryorienterte arbeidstilbud bidrar til tilrettelegging og inkludering, slik at personer med rusproblemer kan delta i et arbeidstilbud på tross av sine utfordringer. Forskningen viser at personer med rusproblem har mye å bidra med, selv om det krever litt mer tilrettelegging. I forskningen til Hansen et al., (2019) bidrar hver enkelt deltaker med det de kan, og arbeidet de gjør blir verdsatt. Dette gjør at de får oppleve mestring og får veiledning til å utfordre seg selv å bidra med sine ressurser. Funnene viser at yrkesveiledning er viktig for å tilrettelegge og veilede deltakerne. Arbeidstilbud er viktig for at personer med rusproblem skal ha noe meningsfullt å gå til. Ved at det blir tilrettelagt blir prinsippet om rettigheter i occupational justice (Stadnyk, et al., 2014) ivaretatt. Dette tror vi er viktig for at personer med rusproblem skal ha noe meningsfullt å gå til. Slike tilbud som forskningen til Hansen et al., (2019) er viktig for at personer med en ROP-diagnose skal komme seg ut i arbeid. Det er viktig at personer med rusproblem får tett oppfølging og veiledning i arbeidet de gjør. Dette mener vi er viktig for at de skal fortsette med et aktivitets og arbeidstilbud som de synes er meningsfullt.

6.6 Etikk

Temaet arbeid og rus er et tverrfaglig felt som mange profesjoner jobber med. Ved at det er tverrfaglig får man frem bredden av de ulike fagområdene og dette kan føre til at man kan hjelpe personer med rusproblem på en best mulig måte. Dette ettersom man har ulike bakgrunn og ser fra ulikesynspunkter. Ergoterapeuter kan bidra til at personer med psykiske problemer og rusproblem får en bedre hverdag med større fokus på aktivitet og deltakelse

(Dall & Svendsen, 2020). Vi mener derfor at ergoterapeuter har mye å bidra med inn i rusomsorgen. De kan for eksempel hjelpe personer med rusproblemer til å finne meningsfulle aktiviteter. Ergoterapeuter kan bidra slik at personer med rusproblemer får en meningsfull hverdag. Vi mener derfor det er viktig at ergoterapeuter jobber med personer med rusproblem. Det er viktig å ha en profesjon som er opptatt av personen sine ressurser og vil at de skal ha en meningsfull hverdag å gå til. Dette kan i tillegg være et tiltak for å glemme rusen. Occupational justice bygger på at man har rettighet til å være i meningsfull aktivitet (Stadnyk et al., 2014). Dette understreker at dette er et felt som ergoterapeuter bør jobbe med. Vi mener at ergoterapeuter er en viktig profesjon i møte med personer med rusproblem. Dette mener vi fordi ergoterapeuter ser på ressurser og ikke begrensninger. Vi tenker at ergoterapeuter er opptatt av at alle mennesker skal ha en meningsfull hverdag.

Problemstillinger vi tenker i forhold til arbeid og rus handler om at mange ikke ser at personer med rusproblem kan bidra inn i et arbeid. Personer med rusproblem kan være en ressurs inn i arbeidsmarkedet. Hvis flere rusmisbrukere får muligheten til å komme ut i arbeid mener vi de vil styrke personer med rusproblem ettersom de får noe meningsfullt å gå til. I tillegg vil det styrke arbeidsmarkedet som får flere ressurspersoner til å bidra i samfunnet. Det at personer med rusproblem bidrar inn i arbeidsmarkedet kan styrke den psykiske og fysiske helsen til personer med rusproblem. Dette kan føre til at rusen blir glemt og at de har en meningsfull aktivitet som arbeid. Det kan være en faktor for å komme ut av rusen.

7. Konklusjon

Gjennom oppgaven svarer vi på: *hvilke faktorer knyttet til aktiviteten arbeid er med på å gjøre deltakelse i arbeidslivet meningsfylt for personer med rusproblem.* Funnene vi har fokusert på er: *meningsfullhet, mestring, sosialt fellesskap, lønn og yrkesveiledning.* Vi ser gjennom oppgaven at det er viktig å ha noe meningsfullt å gå til. Det å ha noe meningsfullt å gå til kan føre til at rusen blir glemt. Det er også viktig at det arbeidet de gjør gir dem noe positivt. Det at de kan føle på mestring i et arbeid kan være viktig, ettersom personer med rusproblem ofte kan bli møtt med stigma fra samfunnet om at de ikke mestrer å være i arbeid. Personer med rusproblem trenger å kjenne på mestring for å utvikle seg og forstå at de kan bidra i samfunnet med sine ressurser. Det er også viktig for personer med rusproblem å ha et sosialt fellesskap å gå til. Ved å ha et sosialt fellesskap får de et nettverk som igjen kan føre

til at de ikke blir ensomme. Et sosialt nettverk kan også være et tiltak for å forhindre tilbakefall til rusen. Et sosialt fellesskap kan være med og støtte og heie på hverandre. Gjennom oppgaven ser vi at lønn kan være med å påvirke hvorvidt et arbeidstilbud påvirker aktivitet og deltakelse. Dette blir påvirket hvis de får lav lønn. Da er det ikke sikkert de ser poenget med å arbeide, og veien tilbake til rusen kan være kort. Ved å gi personer med rusproblem en akseptabel lønn vil de både se at de kan bidra i samfunnet, men også at de blir satt pris på for det arbeidet de gjør. Det kan også oppleves mer meningsfullt med en akseptabel lønn. Yrkesveiledning er viktig for å gi personer med rusproblemer tro på seg selv. Yrkesveiledning og opplæring kan vise personer med rusproblem at de har ressurser og egenskaper som trengs i et arbeid. Gjennom oppgaven ser vi at teorien om occupational justice er viktig for personer med rusproblem skal få være deltakende i aktiviteter som er meningsfulle for dem. Recoveryorienterte arbeidsplasser er en viktig tilnærming for at personer med rusproblem skal ha noe meningsfullt å gå til på tross av sine utfordringer.

8. Litteraturliste

- Arbeidstilsynet. (u.å.). *Frivillig arbeid*. Hentet 20. mai 2022, fra <https://www.arbeidstilsynet.no/arbeidsforhold/ansettelse/frivillig-arbeid/>
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2021). *Arbeidsliv*. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/tema/arbeidsliv/id210/>
- Arbeids- og velferdsdir. og Helsedir. (2022). *Recovery*. Veiviseren. <https://www.veiviseren.no/stotte-i-arbeidsprosess/tjenester-og-bo-oppfolging/recovery>
- Dall, V. E., & Svendsen, T. (2020). Ergoterapiens dag: Ergoterapeuter i psykisk helse og rus. *Recoverybloggen*. <https://recoverybloggen.com/2020/10/27/ergoterapiens-dag/>
- Ergoterapeutene. (u.å.). Ergoterapi og psykisk helse. *Ergoterapeutene*. Hentet 19. mai 2022, fra <https://ergoterapeutene.org/ergoterapi/fagomrader-i-ergoterapi/ergoterapi-fagomradet-psykisk-helse/>
- Finanssenteret. (2022). *Hva er arbeid? | Definisjon av arbeid | Arbeidskonsept* – Finanssenteret. <https://www.finanssenteret.as/hva-er-arbeid-definisjon-av-arbeid-arbeidskonsept/>
- Foreningen Tryggere Ruspolitikk. (2021). *Hva ble vedtatt da Stortinget behandlet rusreformen?* Tryggere Ruspolitikk. <https://www.rusreform.no/nyheter/rusreformens-utfall>
- Friborg, O. 2010. *Klassisk testteori og utvikling av spørreimstumenter*. Martinussen, M. Arai, D. Friborg, O, Havtvet, A, K. Handegård, B. Jacobsen, B. Lie, S. Mørch, W. Kvantitativ og Forskningsmetodologi i samfunns - og helsefag. Fagbokforlaget.
- Greer, A., Bungay, V., Pauly, B., & Buxton, J. (2020). 'Peer' work as precarious: A qualitative study of work conditions and experiences of people who use drugs engaged in harm reduction work. *International Journal of Drug Policy*, 85, 102922. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2020.102922>
- Hansen, G. V., Fugletveit, R., & Arvesen, P. (2019). som recovery-strategi. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 16(2), 80–89. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2019-02-03>
- Henriksen, M. S., & Moen, E. Å. (2021). *Arbeidsliv og rus: Gevinsten er større enn å bare ansette flere personer - Rus & samfunn*. <https://www.rus.no/fag/arbeidsliv-og-rus-gevinsten-er-storre-enn-a-bare-ansette-flere-personer-article2880-935.html>

- Helsedirektoratet. (2014). *Sammen om mestring – lokalt psykisk helsearbeid og rusarbeid for voksne*. Helsedirektoratet. <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/sammen-om-mestring-lokalt-psykisk-helsearbeid-og-rusarbeid-for-voksne>
- Helse Stavanger. (2017). *Ergoterapi og psykisk helse*. Helse Stavanger. <https://helse-stavanger.no/avdelinger/klinikk-psykisk-helsevern-voksne/dalane-dps/ergoterapi-og-psykisk-helse>
- Holtyn, A. F., Toegel, F., Arellano, M., Subramaniam, S., & Silverman, K. (2021). Employment outcomes of substance use disorder patients enrolled in a therapeutic workplace intervention for drug abstinence and employment. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 120, 108160. <https://doi.org/10.1016/j.jsat.2020.108160>
- Jørgensen, S. M. (2021). Hva er Recovery? *KBT*. <https://kbtkompetanse.no/hva-er-recovery/>
- Kvernes, O. (2016). *Dette kan holde flere rusavhengige i jobb*. Idebanken. <https://www.idebanken.org/innsikt/intervju/dette-kan-holde-flere-rusavhengige-i-jobb>
- Lancaster, J. Chacksfield, J. (2014) *Substance Misuse*. Bryant, W., Fieldhouse, J. & Bannigan, K. (red) (2014) *Creeks Occupational Therapy and Mental Health*. (5th ed.) Edinburgh: Churchill Livingstone Elsevier.
- Lie, S. 2010. *Måling av kunnskap og holdninger i et krysskulturelt perspektiv*. Martinussen, M., Araï, D., Friborg, O., Hagvet, K., Handegård, B., & Jacobsen, B. et al. (2010). *Kvantitativ forskningsmetodologi i samfunns- og helsefag*. Fagbokforlaget.
- Nasjonal faglig retningslinje. (2012). *2.1 Definisjoner—Nasjonal faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med samtidig ruslidelse og psykisk lidelse – ROP-lidelser*. <https://www.helsebiblioteket.no/retningslinjer/rop/2-definisjoner-metode/2.1-definisjoner>
- Nasjonal kompetansetjeneste for samtidig rusmisbruk og psykisk lidelse. (2016). *Hva er recovery for ROP-brukere?* ROP. <https://rop.no/aktuelt/hva-er-recovery-for-rop-brukere>
- Nasjonal kompetansetjeneste for samtidig rusmisbruk og psykisk lidelse. (u.å.). *Arbeid*. ROP. Hentet 30. mars 2022, fra <https://rop.no/arbeid/>
- NAV. (2018). *Vi må snakke om rus og arbeidsliv*. NAV. <https://www.nav.no/no/lokalt/trondelag/nav-arbeidslivssenter-trondelag/nyttig-a-vite/vi-ma-snakke-om-rus-og-arbeidsliv>

- Ness, O., Borg, M., Karlsson, B., Almåsbygg, L., Solberg, P., & Torkelsen, I. H. (2013). «Å delta med det du kan»: Betydningen av meningsfulle aktiviteter i recoveryprosesser. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 10(3), 219–228.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3010-2013-03-04>
- Nilsen, L. (2015). *Ni av ti rusmisbrukere psykisk syke*. Dagens medisin.
<https://www.dagensmedisin.no/artikler/2013/05/30/ni-av-ti-rusmisbrukere-psykisk-syke/>
- NOU 2019:26 (2019). Rusreform - fra straff til hjelp.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/78d1c46cd04f42f881e1ad0376c09c2e/nou/pdfs/nou201920190026000dddpdfs.pdf>
- McKinstry, C., Brown, T., & Gustafsson, L. (2014). Scoping reviews in occupational therapy: The what, why, and how to. *Australian Occupational Therapy Journal*, 61(2), 58–66. <https://doi.org/10.1111/1440-1630.12080>
- Morville, A.L. & Larsen, A.E. (2017) Occupational Justice – at fremme retten til aktiviteter. I: H.K. Kristiansen, J.L. Mærsk & A.S. Bach Schou (red) *Nordisk aktivitetsvidenskap*. Munksgaard. Kap.11.s.193-213.
- Oslo Economics, (2020). Konsekvenser av økt bruk av illegale rusmidler i befolkning(2020-7) Oslo Economics. <https://osloeconomics.no/publication/konsekvenser-av-okt-bruk-av-illegale-rusmidler-i-befolkning/>
- Ryan, D. A., & Boland, P. (2021). A scoping review of occupational therapy interventions in the treatment of people with substance use disorders. *Irish Journal of Occupational Therapy*, 49(2), 104–114. <https://doi.org/10.1108/IJOT-11-2020-0017>
- Skogen, J. C., Torvik, F. A., Hauge, L. J., & Reneflot, A. (2014). *Rusbrukslidelser*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/nettpub/hin/psykisk-helse/ruslidelser/>
- Stadnyk, R. L., Townsend, E. A & Wilcock A. A. (2014). Occupational Justice. I Christiansen, C. & Townsend, E. (Red.) *Introduction to Occupation: The Art of Science and Living* (s. 307-337). USA: Person New International Ed.
- Siu, A. M. H., Fung, M. S. M., Cheung, P. P. P., Shea, C. K., & Lau, B. W. M. (2019). Vocational evaluation and vocational guidance for young people with a history of drug abuse. *Work*, 62(2), 327–336. <https://doi.org/10.3233/WOR-192867>
- Utdanningsforskning. (2016). *Hva er en fagfelleurdert artikkel?* Utdanningsforskning.no. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2016/hva-er-fagfelleurdert-artikkel/>

Wiig, F. L. (2014). *Arbeid og hobbyer bedrer hverdagen til rusmisbrukere med psykiske lidelser*. <https://forskning.no/helsetjenester-partner-psykiske-lidelser/arbeid-og-hobbyer-bedrer-hverdagen-til-rusmisbrukere-med-psykiske-lidelser/537646>

